

Natura w turystyce

2015-09-29

Sieć Natura 2000 jest szansą dla rozwoju europejskiej turystyki, zwłaszcza turystyki przyrodniczej. Wzrasta bowiem zniechęcenie cywilizacyjne i świadomość ekologiczna turystów, a wraz z nią popyt na zrównoważone, aktywne formy wypoczynku, z dala od zatłoczonych kurortów turystycznych, takie jak ekoturystyka, agroturystyka, zielone szkoły, koncentrująca się na obszarach chronionych turystyka piesza, rowerowa, wodna i konna czy też obserwacja i fotografowanie przyrody. Rynek alternatywnych form turystyki rozwija się prawie trzykrotnie szybciej niż rynek klasycznych usług turystycznych.

Najcenniejsze i dobrze zachowane elementy środowiska przyrodniczego obszarów Natura 2000 mogą stać się turystyczną marką polskich regionów. Przykładem może tutaj być Rzeczpospolita Ptasia - zupełnie nowa, unikalna w skali Polski inicjatywa Towarzystwa Przyjaciół Słońska Unitis viribus, której celem jest klubowe zrzeszenie miłośników ptaków odwiedzających Słońsk. Jest to sposób na uatrakcyjnienie tej miejscowości dla ruchu turystycznego, mający przyczynić się do promocji Słońska i Parku Narodowego Ujście Warty oraz tworzenia warunków dla rozwoju rodzimej bazy turystycznej.

Biorąc pod uwagę fakt, iż obszary Natura 2000 powoływane są w celu ochrony cennych siedlisk i gatunków, można z całą pewnością stwierdzić, że wizyta w wielu z nich zaowocuje silnymi przeżyciami o charakterze przyrodniczo-estetycznym. Możliwość uprawiania ekologicznych form turystyki kwalifikowanej w danym miejscu zwiększa jego atrakcyjność, a tym samym wpływa korzystnie na rozwój branż lokalnej gospodarki. Korzyści z rozwoju turystyki osiągają nie tylko organizatorzy usług turystycznych, ale także organizatorzy sieci usług towarzyszących (dodatkowy dochód i nowe miejsca pracy dla społeczności lokalnych). Należy jednak pamiętać, że pomiędzy środowiskiem a turystyką występują wzajemne oddziaływania. Środowisko warunkuje rozwój turystyki, a turystyka wpływa na środowisko. Ruch turystyczny jest czynnikiem istotnie zagrażającym trwałości ekosystemów przyrodniczych. W związku z tym powiązania pomiędzy rozwojem turystyki i ochroną walorów przyrodniczych nie mogą skutkować zagrożeniem dla środowiska. Organizatorzy usług turystycznych, nie tylko na obszarach Natura 2000, powinni otaczać ochroną walory, od których zależy istnienie i rozwój turystyki, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Rozwój sieci Natura 2000 nie blokuje rozwoju gospodarki turystycznej, wprowadza jednak pewne reguły i ograniczenia. Wszelkie inwestycje związane z rozbudową infrastruktury turystycznej i komunikacyjnej możliwe są pod warunkiem, że nie będą one wpływały negatywnie na chronione w obszarze siedliska przyrodnicze i gatunki. Intensywność ruchu turystycznego, a czasem także jego terminy muszą być dostosowane do wymogów ochrony w obszarze. Szansą na pogodzenie rozwoju turystyki i ochrony walorów przyrody jest odpowiedzialne i oparte o szerszą, planistyczną wizję zagospodarowanie przestrzeni oraz takie kierowanie ruchem przyrodniczym, które umożliwi turystom kontakt z przyrodą, wpływając jednocześnie na kształtowanie świadomości społecznej i zrozumienia dla potrzeb ochrony dziedzictwa przyrodniczego. Doskonalem przykładem wykorzystania potencjału turystycznego i równoczesnej ochrony walorów przyrodniczych, jest rozwój turystyki na obszarze Natura 2000 Nietoperek.

Poniższy przykład Obszar Natura 2000 Nietoperek leży w środkowo-wschodniej części woj. lubuskiego na obszarze czterech gmin: Międzyrzecz, Sulęcín, Lubrza i Świebodzin. W granicy obszaru znajduje się rezerwat przyrody Nietoperek, obejmujący zarówno części podziemne, jak i nadziemne fortyfikacji Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego.

Obszar ten jest bardzo zróżnicowany. Występują tam m.in. wysoczyzny, dolinki, niskie terasy piaszczyste, torfowiska oraz jeziora. Ciekawostką jest, że linie brzegowe niektórych wód zostały zmodyfikowane w celu włączenia ich w system fortyfikacji Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. Interesującym zjawiskiem jest tworzenie się w jego podziemiach szaty naciekowej, podobnej do spotykanych w jaskiniach. Procesy krasowe tworzą tu stalaktyty, stalagmity, grzebień, makarony i inne formy. Część korytarzy jest zalana wodą, a w wielu miejscach ścieka ona po ścianach, tworząc rozmaite nacieki. Wszystkie te zakamarki, szczeliny i pęknięcia zamieszkują nietoperze. Obszar Natura 2000 Nietoperek jest miejscem występowania największej w Europie wielogatunkowej kolonii nietoperzy. Utworzono go w celu zachowania miejsc zimowania i rozrodu tych ssaków. Ich obecność w obszarze Nietoperek sprzyja rozwojowi rolnictwa i turystyki.

Ważnymi trasami migracyjnymi nietoperzy są szpalery drzew i aleje. Zachowanie śródpolnych zadrzewień i oczek wodnych, a także suchych muraw i miedz, możliwe dzięki dopłatom z programów rolnośrodowiskowych, umożliwiają zagospodarowanie terenów rolniczych z dużym udziałem elementów naturalnych. Z jednej strony stwarza to możliwości utrwalenia sprzyjającej dla nietoperzy struktury krajobrazu, a z drugiej wsparcie prowadzonej od lat działalności gospodarczej człowieka. Promowanie turystyki jest wpisane w strategię rozwoju wszystkich czterech gmin, na terenie których wyznaczono obszar Natura 2000. Rozwój turystyki może przyczynić się do intensyfikacji rozwoju gospodarczego regionu, przy jednoczesnym zachowaniu bezcennego waloru przyrodniczego, jakim jest największa w Europie Środkowej kolonia nietoperzy. Główną atrakcją turystyczną obszaru Nietoperek są ponemieckie fortyfikacje, tworzące zespół Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego (MRU). W jego obrębie znajduje się kilka tras turystycznych, międzynarodowy szlak pieszy, biegnący od Goncików do Kurska, międzynarodowy szlak rowerowy, biegnący po drodze nr 137, oraz szlak rowerowy wokół Międzyrzecza - Nietoperek-Górzycza. Dodatkowo w podziemiach znajdują się: trasa turystyczna w Pniewie oraz Boryszynie.

Penetracja podziemi MRU w ciągu całego roku niesie ze sobą istotne zagrożenia dla zachowania ostoi chronionych ssaków latających. W związku z tym, w celu zachowania właściwego stanu ochrony nietoperzy, turystyka realizowana jest poza okresem ich hibernacji i rozrodu, w miejscach nie posiadających kluczowego znaczenia dla funkcjonowania populacji kilkunastu ich gatunków.

Dodatkową atrakcją dla turystów odwiedzających obszar Nietoperek będą dwa obserwatoria, umożliwiające obserwację nietoperzy w okresie hibernacji za pomocą kamer pracujących w podczerwienu, a w okresie letnim także kolonii rozrodzonej. Zapewni to komfort zarówno zwiedzającym, jak i nietoperzom, których nie wolno budzić ani płoszyć. Planowane obserwatoria byłyby pierwszymi w Polsce oraz nielicznymi w Europie.

Działania prowadzone w obszarze Natura 2000 Nietoperek są niezbitym dowodem na to, że istnienie obszaru należącego do sieci Natura 2000 może być szansą i wsparciem rozwoju, czyli wartością dodaną dla lokalnej społeczności.